

Рецензия

на дисертационния труд на Стоян Кирилов Танчев
„Международен сравнителен анализ на прогресивно и
пропорционално подоходно облагане”,
за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по
научната специалност 05.02.05 „Финанси, парично обръщение,
кредит и застраховка”

Научен ръководител:

проф. д-р Чавдар Николов

Рецензент:

проф. д. ик. н. Вера Иванова - Гидикова

Потвърждавам, че темата на обсъждания дисертационен труд е в областта на научната специалност-05.02.05 "Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка".

Няма да се спирам на биографичните данни на докторанта. Те са на разположение на уважаемото жури. Изкушена съм обаче, да отбележа трудолюбието и отговорността на Танчев към задълженията му като докторант. Той успява да разработи и да представи за защита дисертационния си труд в рамките на предвидените срокове, нещо което аз все по - рядко наблюдавам.

Дисертантът показва, че притежава добра обща и специална икономическа подготовка, умения да поставя и анализира, с помощта на научни методи, съвременни икономически проблеми. И да прави на тази основа свои обобщения, изводи и предложения. Харесва ми, че Танчев проявява вкус и умения за квантифициране на изследвания обект.

Танчев издирва и проучва в оригинал впечатляващо количество литературни източници. Запознава се с и анализира вижданията на много наши и чужди автори по въпросите на доходното облагане.

Трудът е посветен на безспорно актуална и значима за теорията и практиката тема за предимствата и недостатъците на пропорционалното и на прогресивното доходно облагане. Тя разбира се, не е нова, но остава остро дискуссионна. Споровете pro and con един или друг начин на доходно облагане, не стихват. Те се подклаждат от динамичните промени в националната и международната икономическа среда.

През годините на първото десетилетие на нашия век, които съвпадат в голяма степен с годините на световната икономическа криза, страни от Централна и Източна Европа, Азия и Африка, въвеждат пропорционалното в замяна на прогресивното доходно облагане, с различия в началната година, в необлагаемия минимум и данъчната ставка. Това са главно страни в преход. България също въвежда от 2008 година пропорционалното в замяна на прогресивното доходно облагане в неговия „чист вид” – без необлагаем минимум и с ниска данъчна ставка от 10%. Презумпцията е, че намалението на данъчната тежест при доходното облагане ще допринесе за подобряване на макроикономическата среда, респективно - за ускоряване на икономическия растеж на страните.

Танчев си е поставил за цел да разкрие резултатите за икономиката на страните и в частност на България, от въведените промени в доходното облагане. И да предложи на тази основа алтернативни решения. За тази цел чрез базови методи на регресионен и корелационен анализ, авторът първо доказва, че съществуват реални

връзки и взаимозависимости между доходното облагане и икономическото развитие на всяка една страна. Верифицира икономическите агенти, т.е. макроикономическите променливи, чрез които доходното облагане може да влияе върху икономическия растеж. Внушава ни да вярваме в резултатите от неговия иконометричен анализ.

Докторантът прилага линеен метод за изчисления на самите връзки и взаимозависимости. Използва формулата на векторна авторегресия. Потвърждава получените резултати чрез метода на най – малките квадрати, с включена фиктивна променлива. Разкрива въздействието на доходното облагане върху икономическия растеж посредством следните макроикономически променливи: БВП, заетост, държавен дълг, инфлация, преки чуждестранни инвестиции, спестявания, приходи от доходното облагане. Изследва панелно и по групи: Естония, Литва, Латвия, Русия, Украйна, Грузия, Сърбия, Словакия, Румъния, Албания, Македония, Черна гора, Чехия, България, Исландия, Монголия, Киргизстан, Казахстан, Тринидад и Тобаго, Мавриций. Сравнява европейските с азиатски и африкански страни.

Върху основата на изчислените връзки и взаимозависимости за периода 2000 – 2010 година, Танчев сърдито рисува картината на неблагоприятното въздействие на пропорционалното доходно облагане върху икономическото развитие на страните. Разкрива, чрез кои точно икономически агенти или макроикономически показатели, се ретранслира това негативно въздействие. Изведените резултати за поведението на макроикономическите показатели в двете групи страни сочи за свои приноси. Ето защо, ще заостря вниманието върху тях. Ще ги опиша такива, каквито авторът ги вижда, а именно:

- Липсва детерминираност между динамиката на БВП и данъчните приходи в европейските страни. Такава взаимна зависимост се установява само при държавите от Азия и Африка;

- Има забавяне на събираемостта на данъчните приходи в страните от Азия и Африка;

- Като основна детерминанта за БВП се очертава заетостта, но при всички страни тя действа в краткосрочен времеви план;

- Има предразположеност към увеличаване на държавния дълг, като инструмент за стимулиране на икономическия растеж в държавите от Азия и Африка, но не и в европейските страни;

- Спестяванията имат краткотраен ефект върху ръста на БВП в страните от Европа. Те са по – значими за държавите от Азия и Африка;

-Регистрирана е значима право пропорционална зависимост между данъчните приходи и преките чуждестранни инвестиции за държавите от Азия и Африка. Същата зависимост в Европа е обратно пропорционална.

Върху основата на установените връзки и зависимости авторът прави извода, че пропорционалното облагане има колебливо и несигурно влияние върху икономическия растеж на страните. Приписваните по презумпция ползи на пропорционалното облагане не се потвърждават. И Танчев заключава, че не съществуват реални доказателства за причинно – следствени връзки между пропорционалното подоходно облагане и подобряването на икономическата активност в групите страни.

По-нататък Танчев прави същите изчисления със същите методи, същите макроикономически показатели и същите групи страни, но вече в условията на прогресивно подоходно облагане и съответно променена времева рамка - 2000 – 2007 година. На основата на иконометричния анализ авторът извежда определени нови, специфични връзки и зависимости за съответните групи страни. Разкритите резултати също сочи за свои приноси, поради което ще ги опиша:

-В условията на прогресивно облагане заетостта остава основен фактор, който обуславя динамиката на голяма част на променливите величини и влияе положително върху растежа на БВП;

-Прогресивното облагане въздейства в дългосрочен план позитивно върху заетостта в страните от Европа, и по-слабо изразено в страните от Азия и Африка;

-Динамиката на заетостта влияе положително върху растежа на инвестициите, в по – голяма степен в страните от Европа и по – слабо, в страните от Азия и Африка. Наличната взаимозависимост стимулира динамиката на БВП на страните;

-Установява се право пропорционална зависимост между заетостта и държавния дълг, разглеждан като инструмент за насърчаване на икономическия растеж във всички страни;

-Държавният дълг стимулира икономическия растеж и чрез посредничеството на инвестициите в страните;

- Относително слабо изразена е взаимовръзката между динамиката на данъчните приходи и спестяванията в европейските страни. В дългосрочен план трендът е отрицателен. В страните от Азия и Африка се проявява по-постоянна право пропорционална зависимост на спестяванията от заетостта.

Авторът заключава на основата на изведените връзки и взаимозависимости, че прогресивното подоходно облагане е това, което има по – осезаемо положително въздействие върху икономическия растеж на двете групи страни.

Още веднъж ще отбележа, че оценявам положително работата на докторанта за квантифициране въздействието на пропорционалното и прогресивното подоходно облагане върху макроикономическите показатели, респективно върху икономическия растеж на групите страни, както и направените от него изводи и обобщения.

Тук обаче искам да споделя свой мисли и да поставя определени въпроси по тази част от дисертационния труд:

-В анализа присъства група азиатски и африкански страни. Аз лично не откривам африкански държави. Мавриций е островна държава извън африканската територия, намира се в Индийския океан. Тринидад и Тобаго е островна карибска държава.

-Сравнителният анализ на пропорционалното и на прогресивното подоходно облагане по групи страни изисква да се предпоставят други равни или приблизително равни условия в страните. Такава предпоставка в дисертацията липсва. Ето защо намирам, че сравненията между панела от разноликите 15 европейски страни и между панела от 3 азиатски плюс двете островни държави не са достатъчно представителни.

-Научен интерес представляват сравненията между специфичните резултати от различните начини на подоходното облагане. Това ще изисква, разбира се в бъдещи разработки, акцент да се сложи върху сравненията не между европейски и неевропейски страни, а между страни с пропорционално и страни с прогресивно подоходно облагане.

-Авторът не показва дали, как и доколко транслиращите макроикономически показатели се променят под външно въздействие, каквото е въздействието на динамичните международни фактори.

-Не е ясно защо Танчев избира 2000-2007 година за период на анализ на прогресивното, а 2000-2010 година за период на анализ на пропорционалното подоходно облагане в страните. И защо се появяват лагове в трансляцията на макроикономическите показатели.

Харесва ми анализът на пропорционалното подоходно облагане в България от приемането му през 2008 година, и промените в макроикономическата среда в страната. В иконометричния анализ са включени нови макроикономически показатели, а именно: данъчни приходи, БВП, инвестиции и заетост. Тези показатели отново са тествани и

приети като надеждни променливи. На основата на изчислените резултати по метода на най-малките квадрати, авторът доказва, че възприетото ниско подоходно облагане: не подобрява събираемостта; не довежда до очаквания прилив на инвестиции; не създава условия за активиране на макроикономическата среда; прави статически незначими стойностите на проводящите променливи- заетост и инвестиции, и не въздейства положително върху икономическия растеж. Заклучава, че при връщане на прогресивното облагане социалната справедливост в България ще бъде възстановена, а дефектите на пропорционалното подоходно облагане, задържащи икономическия растеж, ще бъдат избегнати.

В разработване на своята дисертация Танчев е вложил много труд. Той е бил улеснен в събирането на необходимите данни, като е ползвал данни на Световната банка и Евростат. Докторантът обаче сам систематизира данните, изготвя режима на компютърната обработка, подрежда и анализира получените резултати.

Забелязах някои пропуски от техническо естество:

-Липсват заглавия на таблиците и на графиките;

-Не всички формули са добре представени. Поради неточното им изписване буквените символи често придобиват друго значение;

-Формулите не се придружават от пояснителни легенди;

Като цяло дисертацията заслужава положителна оценка. В нея е направен сполучлив опит да се измери и сравни въздействието, в рамките на условно приети времеви отрязъци, на прогресивното и на пропорционалното подоходно облагане върху икономическия растеж на определени групи страни, посредством иконометрични модели. Въпреки трудната материя, дисертацията е написана разбираемо. Тя съдържа приносни моменти, които са лично дело на докторанта.

Танчев се позовава коректно на използваните литературни източници. Представеният подробен списък на проучената литература може да подпомогне други изследователи на сходни проблеми.

Докторантът е приложил справка за самостоятелни и съвместни публикации по темата на дисертационния труд, както и за публикации в научната област 05.02.05.

Съдържащите се в дисертационния труд анализи, обобщения, изводи и предложения целят преди всичко да подпомогнат българската практика. Хубаво е това да се случи, стига практиката да го поиска.

Ще отбележа, че в дисертацията се чувства положителният отпечатък на научното ръководство на проф. д-р Чавдар Николов.

Заклучение

Всичко изложено дотук, строгата преценка на силните страни и на пропуските в дисертационния труд, ми дават достатъчно основание да заключа, че Стоян Кирилов Танчев заслужава присъждането на образователната и научната степен „доктор” по научната специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”. Ще гласувам за присъждането.

гр.София, 25.05.2014 година

Рецензент:

проф. д. ик. н. Вера Иванова-Гидикова